

Відгук
офіційного опонента на дисертацію
Матохнюк Людмили Олександрівни
«Психологія інформаційної компетентності особистості»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук
за спеціальністю 19.00.01 загальна психологія, історія психології

Рівень інформатизації сучасного суспільства зростає з кожною хвилиною, тому інформаційна культура стає важливою складовою професійної і повсякденної діяльності людини. Оволодіння інформаційною культурою в першу чергу повинно розпочинатися з викладачів як носіїв ідеї оновленої інформаційної освіти, що включає як дистанційне і віртуальне навчання так і професіоналів, які можуть навчити головному завданню сучасної освіти - створенню знань. Складовою інформаційної культури є інформаційна компетентність. Надбання інформаційної компетентності педагогами не лише дозволяє розширити спектр їх професійних можливостей, зробити процес навчання і виховання динамічнішим, а також підтримувати сучасний контент знань і впроваджувати їх в освітній процес. Все вищезазначене виділяє дисертаційну працю Матохнюк Людмили Олександрівни «Психологія інформаційної компетентності особистості» демонструє її своєчасність та важливість.

Об'єктом дослідження виступила інформаційна компетентність як психологічний феномен особистості.

Предметом дослідження – психологічні складові, функції та засоби розвитку інформаційної компетентності особистості.

Предмет дослідження відбивається і розкривається в концепції дослідження, в якій основною тезою виступає те, що вивчення особливостей інформаційної компетентності особистості важливо здійснювати на засадах інтегративного підходу, який має передбачити дотримання принципів детермінізму, цілісності розвитку, єдності свідомості і діяльності, антропоцентризму; використання теорій потреб, поколінь і структурно-типологічного та ресурсного підходів.

Л.О.Матохнюк чітко визначає завдання, які конструюють дисертаційну працю, що втілюється у п'яти послідовних за своїм змістом розділах.

Простежимо відповідність поставлених завдань їх виконанню.

Вирішуючи першу задачу дисертант узагальнила результати теоретичних та емпіричних досліджень з психології інформаційної компетентності. Компетентність розглядується(с.110) – як інтегрована (можливо, інтегральна) якість особистості, що охоплює її спрямованість, професійні знання, уміння й навички, необхідні для успішної діяльності, а також готовність і здатність до систематичного саморозвитку, самовдосконалення тощо. Інформаційна компетентність особистості як спрямованість особистості на забезпечення ефективності життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

Вирішуючи другу задачу Л.О.Матохнюк розробила структурно-функціональну модель інформаційної компетентності особистості, що представлена на рис.2.1 та описала її компонентний склад, який охоплює систему мотивів; суб'єктивну, особистісну, групову та ділову спрямованості; здатності особистості; життєві цінності; комунікативність; проектно-поведінковий та емоційно-вольовий компоненти; екокультуру; правову культуру; зміст життя. Відповідні компоненти згуртовано у блоки: мотивоційно-спонукальний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-ціннісний, змістовний. Представлено рівні інформаційної компетентності особистості: високий, середній та низький. Зазначено, що інформаційна компетентність особистості виявляється у виконанні нею конкретних функцій: мотиваційно-спрямувальної, когнітивно-сприймаючої, нормативно-розвивальної та операційно-орієнтаційній.

Вирішуючи третю задачу запропоновано комплекс засобів вивчення показників інформаційної компетентності особистості. Методи дослідження за якими воно було проведено дисертантом поділено на: методи опитування (анкетування, бесіда), узагальнення незалежних характеристик; методи психодіагностики (їх використано на етапі констатувального експерименту);

методи обробки та інтерпретації результатів дослідження, зокрема якісна та кількісна їх характеристика.

Вирішуючи наступну – четверту задачу проведено емпіричне дослідження стану розвиненості показників інформаційної компетентності особистості, виявлено психологічні особливості їх функціонування. Розглянуто розвиток інформаційної компетентності у різному віці.

Вирішуючи п'яту задачу, розроблено програму розвитку інформаційної компетентності особистості з метою апробації структурно-функціональної моделі та визначення основних шляхів її формування. Яка представлена в таблиці 5.1. В програмі кожному блоку відповідає власна мета, але забезпечення мети є загальним: професійно-психологічні тренінги, хмарні технології, педагогічні програмні засоби, проектні технології, спільні інформаційні ресурси тощо.

Розглянуті в дисертації питання мають перспективу розвитку наукового пошуку у вивченні особливостей розвитку інформаційної компетентності особистості в онтогенезі; дослідженні основних змін самосвідомості за умов впливу інформаційно-комунікаційних технологій.

До основних здобутків дисертанта, на мою думку, можна віднести наступні переваги дисертації:

- 1) побудована структурно-функціональна модель інформаційної компетентності особистості;
- 2) надано програма розвитку інформаційної компетентності;
- 3) розмір емпіричної вибірки, яка на етапі констатувального експерименту складалася з 3879 осіб дорослого віку, а для розроблення та апробації опитувальника «Інформаційна компетентність особистості» було залучено вибірку респондентів обсягом 1900 осіб дорослого віку. У дослідженні рівня інформаційної компетентності особистості участь взяли 1979 осіб юнацького та дорослого віку;
- 4) дисертантом теоретичним шляхом і в ході емпіричного дослідження отримано наступні факти, що справляють враження:

- за проаналізованою літературою, покоління «X» (1965-1980 роки народження) мають наступні детермінанти життєдіяльності: втрата орієнтиру на духовні цінності, прогрес індивідуалізму, зневажливе ставлення до таких понять, як «дім», «сім'я», «робота», що зумовлює сукупність відповідних поведінкових і соціальних установок;
- на жаль, Одеська область має низький рівень інформаційної компетентності; як зазначає дисертант (с.214), «впродовж 2010 – 2017 років активно впроваджуються ІК-технології в освіті, бізнесі тощо переважно в західних регіонах України, які більш відкриті до закордонної співпраці, мають більше можливостей для цього і за своєю історією ближчі до європейських країн»;
- тільки 80 % освітян мають навички роботи з комп'ютером, а 20 % частково використовують комп'ютер у своїй професійній діяльності; тільки 64,3 % освітян мають свою поштову скриньку, і 35,7% її не мають. 18 % педагогів мають рівень, який характеризується лише елементарними компетенціями у роботі з інформацією (писати, читати, переказувати, узагальнювати) та психологічними якостями й здібностями, необхідними для цього.
- 46,7% освітян мають гедоністичну спрямованість, 37,8 % отримують задоволення від подолання небезпек. Освітняни є альтруїстами з естетичною спрямованістю, тільки 24,4 % педагогів мають спрямованість на самоствердження, у більшості педагогів виявлено акцентуації характеру та інше.

Незважаючи на досягнення дисертанта в отриманні результатів дослідження, вважаю за необхідне вказати на низку **зауважень, питань та побажань:**

- 1) на мій погляд перший теоретичний розділ значно виграв якщо була змінена його архітекtonіка: починаючи від загального поняття компетентності, переходячи до її видів і завершуючи інформаційною компетентністю особистості науковою методологією. Окремим розділом можна було би розглянути онтологічний розвиток особистості.
- 2) Вважаю, що в підрозділі 2.1 було б доцільно рівні інформаційної компетентності особистості пов'язати з зазначеними вище

показниками(мотиваційним, проектно-поведінковим, активністю, оцінкою, правовим показником та іншими).

- 3) Виникає декілька уточнюючих питань: а) до компонентного складу інформаційної компетентності особистості увійшла групова спрямованість, як ви це пояснюєте? б) ціннісні орієнтації увійшли у змістовний блок, а не в особистісно-ціннісний, як ви це пояснюєте? в) додаткового роз'яснення вимагає зв'язок інтернет-залежності, її симптомів, кіберзлочинності з інформаційною компетентністю.
- 4) Додаткового обґрунтування потребує використання деяких методик, що застосовувалися в емпіричній частині до вивчених блоків та компонентів, що відображено і описано в структурно-функціональній моделі інформаційної компетентності особистості. Наприклад, «Діагностика спрямованості особистості практичного психолога», методика дослідження політичної толерантності: показники, критерії, інструментарій».
- 5) Додатково виникає прохання з'ясувати мету використання і відповідність завданням дослідження застосованої в таблиці 3.1. частоти запитів поняття «інформаційна компетентність особистості в областях України».
- 6) Додаткової інтерпретації потребує отриманий вами результат дослідження щодо низького рівня всіх компонентів інформаційної компетентності у «молодих чоловіків» як зазначено на с.219, але на с.252 зазначено, що «суттєвих гендерних відмінностей, а аспекті використання інформаційно-комунікаційних технологій не виявлено».
- 7) Щодо оформлення: в роботі є описки, помилки, зайві повні імена вчених хоча досить ініціалів (наприклад, с.56), узагальнюючі висновки після підрозділів перенесено у їх початок; висновки до розділів потребують розширення.

Незважаючи на зроблені зауваження, дисертаційна праця **Матохнюк Людмили Олександрівни «Психологія інформаційної компетентності особистості»**, є завершеною працею, має наукову новизну, достатній рівень аналізу досліджуваної проблеми та науково - теоретичних узагальнень,

послідовність емпіричного дослідження і викладеного матеріалу свідчать про достатній науково-теоретичний рівень автора дисертаційної праці та наскрізне проникнення у досліджувану проблему.

Зміст автореферату та публікацій ідентичний змісту основних положень дисертації.

Усе викладене вище дає підстави для висновку про те, що дисертація **Матохнюк Людмили Олександрівни «Психологія інформаційної компетентності особистості»**, "відповідає всім вимогам, які висуваються п.11, п.12, та п.13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, які висуваються до дисертацій", а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора психологічних наук зі спеціальності 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри загальної
психології та психології розвитку особистості
Одеського національного університету
імені І.І.Мечникова

Кіреєва З.О.

